

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Profesionālo darbspēju vērtēšanas pieejas iekļaušanas invaliditātes noteikšanas sistēmā iespēju izvērtējums un profesionālo darbspēju vērtēšanas metodika

M.Andersons

Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija
17.06.2015.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

2010. – 2014. VDEĀVK īstenoja ESF projektu „Darbspēju vērtēšanas sistēmas pilnveidošana”

Projekts īstenots 2 posmos:

1. Personas veselības, funkcionālo spēju un vispārējo darbspēju novērtēšanas rokasgrāmatas izstrāde.

Rokasgrāmatas izstrādi no 2010. – 2012.gadam nodrošināja konsorcijs, kas sastāv no biedrības „Latvijas Pilsoniskās sabiedrības atbalsta centrs” un nodibinājuma „Ilgtermiņīgās attīstības fonds”. Rokasgrāmatas pilnveidi 2013.gadā nodrošināja SIA „IS Consulting”.

2. Profesionālo darbspēju vērtēšanas pieejas iekļaušanas invaliditātes noteikšanas sistēmā iespēju izvērtējums un profesionālo darbspēju vērtēšanas metodikas izstrāde.

Izpildītājs: SIA “IS Consulting” 2014.gadā.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Ministru kabineta 2005.gada 10.augusta rīkojums Nr.544 „Par Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņem 2005.-2015.gadam”

Ministru kabineta 2006.gada 19.jūlija rīkojums Nr.541 “Rīcības plāns Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005.- 2015. gadam”

Rīcības plāns paredz turpmāko rīcību četros galvenos darbības virzienos:

invaliditātes profilakses pasākumu kompleksa attīstība un īstenošana,

invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide,

invalīdu nodarbinātības veicināšana un

invalīdu sociālās nodrošināšanas sistēmas pilnveide.

Ministru kabineta 2008.gada 25.augusta noteikumi Nr.681 Noteikumi par darbības programmas “Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.4.1.2.1.apakšaktivitāti “Darbspēju vērtēšanas sistēmas pilnveidošana”

Aktivitātes mērķis: izveidot invaliditātes noteikšanas sistēmu, kas balstīta uz darbspēju, funkcionālo traucējumu un individuālo vajadzību novērtēšanu, tādējādi mazinot risku kļūt par invalīdiem personām ar prognozējamu invaliditāti, kā arī stiprināt invaliditātes ekspertīzes institūciju kapacitāti.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Invaliditātes noteikšanas sistēma

- Invaliditāti nosaka trīs grupu sistēmā atkarībā no invaliditātes smaguma
- Invaliditātes likums definē invaliditāti kā ilgstošu vai nepārejošu funkcionēšanas ierobežojumu, kas ietekmē personas darbspējas, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā.
- No definīcijas izriet, ka invaliditāte ir iemesls gan darbspēju zaudējumam, gan pašaprūpes ierobežojumam, gan apgrūtinātai integrācijai sabiedrībā.
- Darbspēju zaudējuma lielums izriet no invaliditātes grupas: 3.grupa nozīmē arī darbspēju zaudējumu 25% -59%; 2.grupa nozīmē darbspēju zaudējumu 60%-79% un 1.grupa - 80%-100%.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Likums «Par valsts sociālo apdrošināšanu»

3.pants. Sociālās apdrošināšanas jēdziens un pamatprincipi

(1) Sociālā apdrošināšana ir pasākumu kopums, ko organizē valsts, lai apdrošinātu personas vai tās apgādībā esošo personu risku zaudēt darba ienākumu sakarā ar sociāli apdrošinātās personas slimību, invaliditāti, maternitāti, bezdarbu, vecumu, nelaimes gadījumu darbā vai saslimšanu ar arodslimību, bērna kopšanu, kā arī papildu izdevumiem sakarā ar sociāli apdrošinātās personas vai tās apgādībā esošās personas nāvi. Sociālā apdrošināšana ir valsts sociālās drošības sistēmas sastāvdaļa.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Likums «Par valsts pensijām»

16.pants. Invaliditātes pensijas aprēķināšana

(1) Invaliditātes pensiju atkarībā no tā, kāda invaliditātes grupa ir noteikta — pirmā, otrā vai trešā —, piešķir:

[seko aprēķina formula]

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Projekta darba uzdevums

1. Izvērtēt iespēju iekļaut invaliditātes noteikšanas sistēmā profesionālo darbspēju vērtēšanu, lai kompensētu par vienu no ļoti būtiskiem invaliditātes radītajiem zaudējumiem – spēju strādāt un gūt ienākumus.
2. Darbspēju zaudējuma noteikšanai izstrādāt metodiku, kura balstīta uz darbam svarīgu aktivitāšu novērtēšanu.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Darbspēju jēdziens un vērtēšanas mērķis

Vispārējās un profesionālās darbspējas

- Veselības stāvoklis, pamata kompetences, atbilstoša darba vide
- Veselības stāvoklis, profesionālās kompetences, atbilstoša darba vide

Darbspēju zaudējuma noteikšanas mērķis

personām, kuras slimības vai traumas dēļ ilgstoši bijušas pārejoši darba nespējīgas vai kuras par tādām var uzskatīt, ir gan zaudēto ienākumu aizvietošana, gan atbalsta sniegšana atlikušo darba spēju izmantošanā (aktīvās nodarbinātības pasākumi), tādējādi nodrošinot personu ar invaliditāti sociālo aizsardzību un veicinot to sociālo iekļaušanos.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Darbspēju jēdziens un vērtēšanas mērķis

Pilnīgs un daļējs darbspēju zaudējums

- Personām, kuru darba spējas ir pilnībā zaudētas (80-100%), tiek nodrošināta kompensācija sakarā ar zaudētiem ienākumiem;
- Personām, kuru darba spējas ir daļēji zaudētas (40-70%) tiek nodrošināta kompensācija sakarā ar zaudētiem ienākumiem un aktīvās nodarbinātības pasākumi.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Darbspēju zaudējuma novērtēšanas metodika

- Darbam svarīgo cilvēka aktivitāšu saraksts, ar nelieliem izņēmumiem, atbilst Eiropas apdrošināšanas un sociālās medicīnas savienības (EUMASS) rekomendēto pamataaktivitāšu kopai (Core set) un līdzīgi kā Igaunijā, metodikas pamatā ir Apvienotās Karalistes Darbspēju novērtēšanas kritēriji (WCA).
- Aktivitāšu novērtēšanu veic gan pati persona, gan ārsts eksperts:
 - Funkcionēšanas pašnovērtējuma anketa
 - Darbspēju novērtēšanas kritēriji

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Darbspēju zaudējuma novērtēšanas metodika

18 aktivitātes:

- Fiziskās funkcijas
- Psihiskās funkcijas (garīgās, intelektuālās un kognitīvās)

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Fiziskās funkcijas

- 1. Staigāšana un pārvietošanās** (mobilitāte)
- 2. Stāvēšana un sēdēšana** (mobilitāte)
- 3. Sniegšanās** (mobilitāte)
- 4. Priekšmetu pacelšana un pārnešana** (mobilitāte)
- 5. Roku veiklība** (mobilitāte)
- 6. Informācijas sniegšana** (komunikācija)
- 7. Informācijas saprašana** (komunikācija)
- 8. Orientēšanās** (sensorās funkcijas- redze)
- 9. Kontinence** (zarnu un urīnpūšļa darbības kontrole)
- 10. Apziņas stāvoklis** (smadzeņu darbība)

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Psihiskās funkcijas (garīgās, intelektuālās un kognitīvās)

11. Prasmju apgūšana (mācīšanās un zināšanu pielietošana)

12. Koncentrēšanās (specifiskās garīgās funkcijas)

13. Uzdevumu izpilde (vispārējie uzdevumi un vajadzības)

14. Risku apzināšanās (garīgās funkcijas)

15. Nokļūšana kādā vietā (mācīšanās un zināšanu pielietošana)

16. Attiecību veidošana (interpersonālā mijiedarbība un attiecības)

17. Stresa pārvarēšana (vispārējie uzdevumi un vajadzības)

18. Uzvedības kontrole (interpersonālā mijiedarbība un attiecības)

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Funkcionēšanas pašnovērtējuma anketa

- Satur jautājumus attiecībā uz fiziskajām un psihiskajām aktivitātēm
- Anketas mērķis – iegūt informāciju no personas, lai noskaidrotu vai lēmumu par darbspējām nevar pieņemt bez personas klātbūtnes
- Jautājumi formulēti vienkāršā un saprotamā valodā
- Dota iespēja papildināt savu funkcionālo novērtējumu brīvā tekstā
- Anketu personas vietā var aizpildīt arī pilnvarotā persona

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Darbspēju novērtēšanas kritēriji

- 18 aktivitātes (fiziskās un psihiskās funkcijas)
- Aktivitāte tiek novērtēta saskaņā ar Deskriptoriem
- Novērtējot aktivitāti, tiek ņemts vērā arī traucējumu biežums
- Novērtējums ar punktiem: 0; 3; 6; 9; 15
- Par katru aktivitāti punktus piešķirt tikai vienu reizi
- Secinājumus izdara, ņemot vērā punktu kopējo summu

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

I Fiziskās funkcijas

1. Staigāšana un pārvietošanās (mobilitāte)

Staigāšana un pārvietošanās, lai kaut kur nokļūtu pašāvīgi, droši, atkārtoti un saprātīgā laikā bez citas personas palīdzības, ar vai bez spieķa, manuālo riteņkrēslu vai citu palīglīdzekļu gan telpās gan ārā un kāpšanu uz augšu vai leju pusstāva robežās (9-12 pakāpieni) bez apstāšanās sakarā ar nozīmīgu diskomfortu vai nespēku.

Deskriptors	Punkti		
	Dažkārt	Bieži	Lielākoties
a) Neviens no zemāk minētā nav attiecināms	0		
b) Nopietnas grūtības uzkāpt vai nokāpt 9-12 pakāpienus	0	3	6
c) Nopietnas grūtības staigāt un pārvietoties vairāk par 200 metriem	0	3	6
d) Nopietnas grūtības staigāt un pārvietoties vairāk par 100 metriem	3	6	9
e) Nopietnas grūtības staigāt un pārvietoties vairāk par 50 metriem	9	15	15*

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Darbspējas izslēdzošie apstākļi

- Ļaundabīgie audzēji IV stadijā
- Dialīze sakarā ar nieru mazspēju
- Smaga demence
- Smaga vai dziļa garīga atpalicība

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Process

- Lai pretendētu uz darbspēju zaudējuma pensiju, personai jābūt bijušai pārejoši darba nespējīgai nepārtraukti 52 nedēļas (izņēmuma gadījumos arī ilgāk) sakarā ar slimību vai traumu, vai līdzīgu periodu personām, kuras nestrādā.
- Pēc noteiktā perioda persona iesniedz **pieteikumu** darbspēju ekspertīzei (darbnespējas pensijas piešķiršanai) Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijā.
- Pieteikumam tiek pievienots Funkcionēšanas **pašnovērtējums**, kā arī ārstējošā ārsta medicīniskā izziņa (**Nosūtījums uz darbspēju ekspertīzi**)

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Process

- Iestādes amatpersona nodod saņemtos dokumentus atzinuma sniegšanai ārstam ekspertam. Ārsts eksperts izvērtē personas pašnovērtējuma anketu un medicīnisko informāciju ārstējošā ārsta medicīniskajā izziņā. Ja pašnovērtējumā atspoguļotā informācija un medicīniskie dati norāda uz to, ka personas funkcionēšanas spējas nav ļoti ierobežotas, tiek veikts personas funkcionēšanas spēju novērtējums klātienē.
- Ārsts eksperts, veicot personas funkcionēšanas novērtēšanu, izmanto Darbspēju **novērtēšanas kritērijus**.
- Ārsts eksperts sagatavo **Medicīnisko atzinumu par personas darbspējām**.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Process

- Pamatojoties uz ārsta eksperta atzinumu, iestādes amatpersona pieņem lēmumu par personas darbspēju zaudējuma pakāpi (nav pamata darbspēju zaudējuma noteikšanai, daļējs darbspēju zaudējums, pilnīgs darbspēju zaudējums), kā arī termiņu, uz kādu noteikts darbspēju zaudējums un, personām, kurām noteikts daļējs darbspēju zaudējums, norāda profesionālās rehabilitācijas nepieciešamību (NVA vai SIVA).
- Pieņemot lēmumu tiek ņemts vērā darbspēju zaudējuma iedalījums pakāpēs:
 - **Pilnīgs darbspēju zaudējums:** 80-100%, nozīmē, ka persona nevar strādāt nemaz vai var mazāk par 3 stundām dienā (mazāk par 15 stundām nedēļā) īpaši radītos apstākļos.
 - **Daļējs darbspēju zaudējums:** 40-70%, nozīmē, ka personas var strādāt no 3 līdz 6 stundām dienā (līdz 30 stundām nedēļā) parastā vai pielāgotā darba vietā.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Paldies par uzmanību!